

ČASOPISECKY PUBLIKOVANÁ PRÓZA JAROSLAVY BLAŽKOVEJ V 50. ROKOCH 20. STOROČIA

Miloš Ondráš

Univerzita Komenského v Bratislave

Abstract: The study focuses on the analysis and evaluation of journals published prose of Jaroslava Blažkova in the fifties of the 20th century, highlighting their wider thematic range, forms and rich variety of genres, as well as variability in the evaluation and social – kritical approach to the reflect phenomenon, referring to the reality of contemporary life. The result of the analysis Blažkova´s prose of this period is to identify critical approach to the contemporary ideological and political distortions, to mention on satirical reference to the author´s sketches creation focused on the work environment, but also to identify affirmative attitude to the socialist social order in some of her pieces.

Key words: Jaroslava Blažková, Mladá tvorba, creating journals in the fifties of the 20th century.

Abstrakt: Štúdia je zameraná na analýzu a hodnotenie časopisecky publikovaných próz J. Blažkovej v 50. rokoch 20. storočia, pričom poukazuje na ich širšie tematické rozpätie, bohatú škálu žánrových foriem, ako aj na variabilitu v hodnotiacich a spoločenskokritických prístupoch k zobrazovaným javom, ktoré odkazujú na realie dobového života. Výsledkom analýz Blažkovej próz z tohto obdobia je identifikácia kritického postoja k dobovým ideologicko-politickým deformáciám, poukaz na satiricko-persiflážne polohy autorkinej fejtonistickej tvorby s tematickým zameraním na pracovné prostredie, ale v niektorých prózach aj identifikovanie afirmatívnych postojov k socialistickému spoločenskému zriadeniu.

Kľúčové slová: Jaroslava Blažková, Mladá tvorba, časopisecká tvorba v 50. rokoch 20. storočia

Jedným z dobovo signifikantných tenzívnych prejavov charakterizujúcich literárnu situáciu na Slovensku po roku 1956, ktorá býva spájaná so začiatkami literárnej tvorby J. Blažkovej, bola aj disproporcia, ktorá sa „prejavovala na jednej strane úsilím centrálnej moci vrátiť literárny život do podoby zjazdov, plenárov či konferencií, s čím súvisia pokusy o opätovné rekriminovanie autorov, na strane druhej spontaneitou pre literatúru prirodzených prejavov“ (Bílik, 1994, s. 176). Naznačené pnutie medzi potrebou individuálnej tvorivej realizácie a petrifikovanými ideologickými apriorizmami dokumentujú aj polemiky, ktoré vznikali ako bezprostredné reakcie na niektoré časopisecky publikované

literárne texty. Priestor na ich uverejňovanie sa vytvoril aj založením časopisu *Mladá tvorba*. Jeho prvé číslo vyšlo v septembri 1956 ako výsledok politického oteplenia, ovplyvneného zmenami nasledujúcimi po XX. zjazde KSSZ, ale hlavne ako bezprostredná reakcia na priebeh a výsledky plenárneho zasadania slovenských spisovateľov v Budmericiach v júni 1956. *Mladá tvorba* sa hneď od svojho vzniku stala publikačnou platformou pre mladých nastupujúcich autorov a tento status si zachovala až do roku 1970, keď bolo jej vydávanie z normalizačných dôvodov zastavené. S jej vznikom a prvými publikačnými prozaickými výstupmi sa zvykne spájať generačné označenie mladých nastupujúcich prozaikov – tzv. Generácia 56, aj keď na úskalia tohto generačného vyčleňovania (s absenciou výraznejších spájajúcich generačných i poetologických atribútov) poukazovala nielen dobová literárnovedná percepcia, ale aj samotní autori. J. Blažková (1966, s. 42 – 43) v tejto súvislosti v rozhovore s J. Vanovičom o existencii základného generačného pocitu povedala: „Mladá tvorba nám umožnila publikovať – Hykischovi, Johanidesovi, Balghovi, Kotovi i ďalším – ona z nás, aspoň v zotrvačnom zatriedovaní, spravila generáciu, ktorou sme v pravom slova zmysle nikdy neboli. Dnes sa každý z nás trápi na vlastnom dvorčeku a kde-tu nás pomaly nespájajú ani sympatie. Generačný pocit je aj tak pojem hmlistý, najmä keď ho neurčuje skúsenosť taká rozhodujúca, akú mal napríklad ročník 21, účastníci Povstania a pod. V rovnakom veku sme, pravdaže, reagovali na tie isté drámy sveta, no každého z nás sa dotkli v inej podobe a je prirodzené, že sme vtedy, a neskôr dvojnásobne, reagovali rozdielne.“

Jedným z prejavov už spomínaného pnutia medzi ideologickými direktívami a potrebou autentickejšieho tvorivého výrazu boli aj reakcie, ktoré vznikli aj ako odozva na časopiseckú tvorbu J. Blažkovej. Práve v súvislosti s poviedkou uverejnenou na stránkach časopisu *Mladá tvorba* pod názvom *Keby* prišli sa pri recepcii jej tvorby stretávame s negatívnym hodnotiacim postojom stranického funkcionára B. Trávníčka (1957, s. 4 – 5), ktorý vo svojom článku vychádzal z ideologických kritérií, pričom sa dovoľával základných postulátov socialistického realizmu, idey marxizmu-leninizmu a ideálov boja pracujúcich za socializmus. B. Trávníček kriticky reagoval na niektoré prózy uverejnené v prvom a druhom ročníku novovzniknutého časopisu *Mladá tvorba*, okrem spomínanej poviedky J. Blažkovej to bola ešte poviedka J. Kota Lešenia a poviedka M. Čeratkovej-Gállovej Drozdíkovci. V súvislosti s Blažkovej poviedkou *Keby* prišli píše o nepodarenom a nedotiahnutom zámere autorky, vážnej medzere v podaní kladných typov, čo v závere klasifikuje ako skreslenie životnej pravdy, pretože mu v Blažkovej próze chýba typ človeka s veľkým Č, predstaviteľa tisícok ľudí, pre ktorých je socializmus vecou srdca a cti (tamtiež, s. 5). Polemicky voči týmto ideologicky poplatným postulátom vystúpil v *Mladej tvorbe* K. Földvári (1957, s. 103 – 104) v článku *Pravda života je nedeliteľná*, pri-

čom poukázal na niektoré neakceptovateľné argumenty v Trávničkovej obžalobe: vydávanie názorov postáv diela za názory autora, rigorózne žiadanie v literárnom diele kladného hrdinu, požiadavku optimistických dejových finalizácií atď. O tom, ako „demokraticky a pluralitne“ akceptovala spoločnosť otvorenú kritiku ideologických názorov straníckych predstaviteľov, svedčí aj prepustenie K. Földváriho z redakcie Mladej tvorby po uverejnení jeho polemického článku.

V ponovembrovej literárnovednej reflexii Blažkovej tvorby sa v súvislosti s prózou Keby prišli zvykne pertraktovať skutočnosť ideologického ataku B. Trávnička, prípadne sa poukazuje na generačné súvislosti autorov začínajúcich publikovať na stránkach časopisu Mladá tvorba, menej pozornosti sa už venuje samotnej poviedke. Ako jedna z mála Blažkovej próz spracúva tému, ktorá je osnovaná na explicitnejšie koncipovanom spoločensko-politickom pozadí. Vytvorenie fiktívneho obrazu invázie vojakov do socialistickej krajiny prostredníctvom snovej sekvencie s explicitne nevymedzeným začiatočným predelom v narácii priameho rozprávača sa stáva priestorom na odkrývanie discrepancie medzi verbálne proklamovanými ideologickými tézami a ich nenaplnením (dokonca negovaním) v konkrétnej životnej situácii, ktorá je v sujete prózy spojená s ohrozením socialistickeho spoločensko-politického zriadenia. Poukaz na svetonázorové chameleónstvo v „zlom sne“ je polemicko-kritickým gestom voči ideologickému pokrytectvu a prisluhovaniu ideológii z prospechárskych dôvodov. Spoločenský kriticizmus poviedky však vzhľadom na preexponovanie pateticko-heroických polôh správania sa niektorých postáv pri obrane spoločenského zriadenia a štátu (organizovanie schôdze komunistov s robotníkmi a ich následná poprava nepriateľskými vojakmi), ale hlavne v súvislosti s názorovými a hodnotovými stanoviskami priameho rozprávača nesmeruje ku kritike samotných základov socialistickeho spoločenského systému, skôr naopak, v závere prózy sa stretáme s akcentovaním bezpečnej mierovej atmosféry v socialistickej krajine: „Ale načo tie obavy? Pod oblokom dunia naše tanky, tak sebavedome a isto ... Netreba sa báť!“ (Blažková, 1956, s. 12)

I napriek tomu, že začiatky Blažkovej literárnej tvorby sa zvyknú spájať práve s poviedkou Keby prišli, s prvými publikačnými aktivitami autorky sa stretávame už v roku 1952, keď bol v časopise Život uverejnený jej fejtón Uhlie, lopta a to ostatné, napísaný ešte v intenciách literatúry poplatnej budovateľskej eufórii, persiflujúcej neochotu participovať na spoločensky prospešných kolektívnych aktivitách (výpomocné brigády v ostravských baniach). Výraznejší kvantitatívny nárast jej beletristicko-publicistickej činnosti zaznamenávame však až po roku 1954, čo má nepochybne bezprostredný súvis aj s prijatím J. Blažkovej do redakcie časopisu Smena. Spomínané vstupy v uvedenom období predstavujú pomerne pestrú žánrovú škálu publicistickej aktivity: hodnotiace príspevky k inscenáciám divadelných hier či koncertných vystúpení,

časopisecké glosy a recenzie na vychádzajúce knižné tituly (do konca 50. rokov ich publikovala vyše 50), popularizačné portréty osobností kultúrneho a literárneho života (F. L. Čelakovský, J. Hála, V. Majakovskij, M. Šolochov, S. K. Neumann, K. H. Mácha, K. Kuzmány, J. M. Hurban a i.) a po roku 1955 aj fejtóny a prvé satirické črty a poviedky uverejňované v časopisoch *Smena*, *Mladost*, *Roháč*, *Život*, *Ľudový rozhlas*, *Mladá tvorba*, *Slovenské pohľady*, *Kultúrny život*. Popri žánrovej variabilnosti prináša časopisecká tvorba J. Blažkovej v uvedenom období v rámci beletristických prác pomerne široký rozptyl aj na pláne tematickom:

- adoračne ladené črty, ktoré reflektovali oslobodzovanie nášho územia Červenou armádou (Vašek, Prvý);
- satiricko-fejtonistické (Ukašlaná história, Haluška, Starosti riaditeľa Makomelu, Strašidlo, Ako je to s naším úžitkovým umením?, Poeta) a reportážne prózy (Anjeli v modrých nohaviciach) prevažne z pracovného prostredia, príp. zo vzdelávacích inštitúcií pripravujúcich na výkon povolania (Janko pôjde na remeslo a či dost' bolo špásov);
- prózy zo školského prostredia s interakčnou tenziou medzi učiteľom a žiakom (Úprimnosť, Krásna mladosť, Semä poznania);
- poviedky, črty a fejtóny s tematickou predominciou rodinných vzťahov so zameraním buď na relácie rodič – dieťa (Z dvoch denníkov a či čipkoviňa, Duša dieťaťa, Pôjdeme pekne spolu, Veľkolepý vynález), alebo manželských a ľúbostných vzťahov (Čuš, Krysár, Lyrika a taft, Není velké lásky). V súvislosti s tematickým reflektovaním života v rodinnom prostredí publikuje J. Blažková už v roku 1959 časopisecky aj poviedky ako *Rodina*, *Celkom krátka cesta*, ktoré sa stanú súčasťou neskoršie vydaného poviedkového súboru *Jahniatko a grandí* (1964);
- groteskno-absurdné prózy, ktoré karikovali deformácie dobovej reality s jej politicko- spoločenskými praktikami (Ako to bolo s Ábelom, Zlatý vek).

K tomuto obdobiu sa viaže aj jedna z mála próz J. Blažkovej s tematickým akcentom na problematiku družstevňovania, ktorú autorka povýšila do centra epického diania – poviedka *V Závvrší*. S témou družstevného hospodárenia sa v Blažkovej prozaickej tvorbe z tohto obdobia stretáme aj v anekdoticko-didaktizujúcej podobe rozkrádania poľnohospodárskych plodín (*Kmínky*), prípadne modifikovanou v rámci niektorých motivických častí do obrazov získavania ľudí pre kolektívne družstevné hospodárenie aj v poviedke *Hnev*. Pristavme sa teraz pri poviedke *V Závvrší*, aby sme poukázali na to, ako sa v uvedenej próze niektoré polohy spoločenského kriticismu podriaďujú celkovej intencii, ktorá mala akcentovať prospešnosť socialistického kolektívneho hospodárenia. Poviedka je koncipovaná na tenzii medzi entuziazmom agitátora

za družstevné hospodárenie, presvedčeného o správnosti a spoločenskej prospešnosti svojho konania, a obavami a nedôverou oravských ľudí voči kolektívnemu hospodáreniu. Podobne ako v próze Keby prišli aj tu sa stretávame v rovine rozprávača s explicitne vyslovenou kritikou na margo ideologického prospechárstva niektorých postáv. Tento kriticizmus však opäť (podobne ako v próze Keby prišli) nepostihuje samotné základy spoločenského systému, je reflektovaný len v polohách individuálnych osobných deformácií človeka. I napriek úpadku spoločného hospodárenia, zobrazeného v záverečných scénach tejto prózy, jej významové gesto smeruje k afirmatívnemu postoju k formám kolektívneho socialistického hospodárenia, a to hlavne zásluhou názorovej kongruencie medzi noetickým statusom rozprávača a postavou agitátora.

Relatívne uzatvorený súbor v Blažkovej časopiseckej tvorbe so zjednocujúcim satiricko-persiflážnym gestom tvoria prózy a prozaické miniatúry fejtónistického žánrového ladenia z rokov 1955 – 1956, uverejnené v časopisoch *Smena*, *Život*, *Roháč*, *Ľudový rozhlas*, ktoré poukazujú na úroveň pracovnej morálky a kvalitu produkovaných výrobkov či poskytovaných služieb v dobovom socialistickom kontexte. Reagujú na niektoré viditeľné deformácie a významné negatívne javy spojené s výkonom a fungovaním organizácie práce v socialistickom hospodárstve v jeho výrobnéj i nevýrobnéj sfére. Autorka v nich karikuje prejavy servilnosti k nadriadeným a s tým spojené neadekvátne odmeňovanie v konfrontácii so skutočne vykonanou prácou, obohacovanie sa na úkor štátneho majetku a vykonávanie aktivít vo svoj osobný prospech počas pracovnej doby (Haluška). Osobitnú pozornosť v nich venuje „kvalite“ vykonávanej práce, ktorej výsledné produkty následkom vzájomne podmienených reťazových reakcií (ovplyvnených laxným prístupom k zadaným pracovným úlohám) nadobúdajú absurdné podoby. Tento princíp uplatňuje v hyperbolisticky koncipovaných satirických fejtónoch *Starosti riaditeľa Makomelu* a *Strašidlo*. V prvom z nich je karikovaná nezodpovednosť pri realizácii zadených úloh v celom procese od vedúcich pracovníkov až po výrobnú sféru. S podobným kompozičným princípom (len s modifikovanými motivickými rekvizitami) a v závere s explicitnou enumeráciou „malých“ nedôsledností s veľkými dôsledkami sa stretáme aj v druhom spomínanom fejtóne.

Podobný kritický postoj zaznamenávame v Blažkovej fejtónistickej tvorbe aj vtedy, keď sa jej satirické ostrie presúva z výrobného pracovného prostredia do priestorov odborno-vzdelávacej inštitúcie, pripravujúcej na výkon budúcej profesie (Janko pôjde na remeslo a či dosť bolo špásov!). Poukazuje tu na neproporčnosť medzi počtom absolventov a možnosťami pracovného uplatnenia sa vo vyučenom odbore, odkrýva tienisté stránky samotného vzdelávania a odbornej prípravy: neflexibilita postupov v organizácii štúdia, nedodržiavanie pravidiel bezpečnosti práce počas praxe, neúmerne zaťažovanie povinnou

účasťou na spoločenskoprospesných aktivitách a v organizáciách s politicko-výchovným pôsobením ako ČSM, ROH, SČSP, Sväzarm. V spoločenskokritickým tóne je ladený aj fejtón *Ako je to s naším úžitkovým umením?*, tentoraz zameraný na reflektovanie stavu úžitkového umenia v dobovom kontexte. Autorka v ňom poukazuje na gýčovitosť a absentujúcu umeleckú hodnotu vyrábaných upomienkových predmetov, ako aj na neefektívnosť prepojenia medzi vzdelávaním odborníkov v tejto oblasti a ich reálnymi možnosťami uplatniť sa v praxi. Odvrátenú stranu socialistického zdravotníctva v polohách byrokratizmu, nezodpovednosti a nezájmu o pacienta zachytáva fejtón *Ukašlaná história*.

Ak doteraz reflektovaná časopisecky publikovaná tvorba J. Blažkovej z 50. rokov 20. storočia s prvkami fejtonistickej beletrizácie a tematickým zameraním na pracovné prostredie vykazovala satirickokritický charakter, všímajúc si hlavne negatívne javy súvisiace s pracovnou morálkou, efektivitou a kvalitou vykonávanej práce, vybočenie v rámci tejto tematickej línie (ale aj v kontexte celej tvorby J. Blažkovej) v hodnotiacom prepólovaní od satirickokritickej karikatúry k polohám adoračnej afirmácie predstavuje v roku 1959 vydaná próza s reportážnymi žánrovými črtami *Anjeli v modrých nohaviciach*. Tvoria ju štyri časti, segmentované rozdielnou naračnou perspektívou rozprávača a variabilitou topickej lokalizácie predmetu rozprávania. Cieľom takto zvolenej stratégie bolo prostredníctvom apoteózy brigád socialistickej práce poukázať na pozitívnu premenu dediny a jej myslenia pod vplyvom „morálky fabriky“.

Na líniu satirickokritickej fejtonistickej tvorby J. Blažkovej z rokov 1955 – 1956 nadväzuje groteskno-absurdná próza *Ako to bolo s Ábelom*, v alegorickej podobe reflektujúca prejavy ideologických deformácií v dobovom spoločenskom kontexte (s menšími textovými úpravami uverejnená aj o decénium neskôr pod názvom *Prípád Ábel*). Ad absurdum koncipovaný a vypointovaný príbeh, intertextuálne odkazujúci na biblický starozákonný motív o bratovražde, je tragikomickou satirou na absurdnosť kádrových postupov. Paralely medzi kádrovými praktikami, uplatňovanými v dobovej spoločenskej realite, a medzi obrazmi z dejových sekvencií v zobrazenom svete prózy sú evidentné: Ábel sa musí v zamestnaní podrobovať nátlaku kádrovníkov za Kainovu kulacko-roľnícku rodinnú príslušnosť, za bratov útek do krajiny Nóda – zeme tulákov, ale hlavne za nezmyselnú „kriminálnickú“ minulosť svojho brata, za zločin vraždy, ktorý bol spáchaný údajne na samotnom Ábelovi. Absurdnosť týchto obvinení s traumatizujúcou hrozbou potenciálnej perzekúcie korešponduje s nezmyselnosťou kádrových praktík, spojených častokrát s tragickými následkami, ktoré sú analogizované aj vo fabulačnom pôdoryse vyzropaného príbehu: pod tlakom neustáleho podozrievania a vypočúvania končí Ábel svoj život samovraždou. Tým, že v incipite narácie rozprávač spochybňuje hodnovernosť kano-

nizovaného príbehu zo Starého zákona a v následnej dejovej konkretizácii aj odkrýva nové príčiny, ktoré participovali na suicidnej finalizácii jedného z protagonistov, ponúka príbeh v čitateľskej konkretizácii novú, s reálnym životným kontextom analogizovateľnú významovú nadstavbu, ktorá poukazuje na diskrepanciu medzi skutočnými príčinami tragiky niektorých ľudských príbehov a ich zastieraním a retušovaním zákonmi novej spoločnosti.

V tom istom roku ako próza *Ako to bolo s Ábelom* vychádza J. Blažkovej (tentoraz v humoristicko-satirickom časopise *Roháč*) podobne ladená absurdo-groteskná próza *Zlatý vek*. Jej dej je situovaný do roku 2157, pričom naračná perspektíva rozprávača vo vzťahu k futurologickej látke je určená časovou vzdialenosťou, v ktorej rozprávač rozpráva o „budúcich“ dejoch ako o niečom už prežitom. Podobne ako v próze *Ako to bolo s Ábelom* historická situovanosť príbehu do iného časového obdobia je len alegorizujúcim mechanizmom, prostredníctvom ktorého sa poukazuje na deformácie dobovej reality, determinovanej politicko-ideologickými inštrukciami, pričom odkazovanie smerom k aktuálnemu svetu je v narácii posilnené explicitne formulovanými analógiami k aktuálnej časovej situovanosti v dobovej realite. *Zlatý vek* je groteskne hyperbolizovaným príbehom o vytvorení tabletky Šťast'ulínu, ktorá pred ľuďmi „otvorila priestory fantastického blaha“ (Blažková, 1957, s. 315). Umelo stimulovaná hypertrofia šťastia, ktorá zakrývala skutočné problémy únikom do „ľahko nadobudnutej blaženosti“ (tamtiež), odkazuje na spoločenskú eufóriu a optimizmus pofebruárovej atmosféry, pretrvávajúcej aj v 50. rokoch. Blažkovej persiflujúce gesto v tejto próze strháva ideologickú pozlátku zo „zlatého veku“, v ktorom adorácia kolektívneho šťastia fumigovala individualitu a autenticitu ľudských prejavov, zastierala reálne pretrvávajúce problémy a impregnovala „umenie“ od tragických pocitov života.

S alúziou na euforickú atmosféru „zlatého veku“ sa stretáme aj v črte Tak málo poézie, patriacej k prvým prózám J. Blažkovej, v ktorých sa už do popredia vysúva téma rodiny, jedna z tematických konštánt jej neskoršej tvorby. Obraz postavy pracujúcej matky, uväznenej medzi zovretia nervózneho žalúdka a únavy nutkajúcu k spánku, „v kolotoči všedných dní, ktoré nevystrieda sviatok (Blažková, 1957, s. 141), ostro kontrastuje s budovateľským pátosom socialistického človeka, bombasticky spievajúceho: „Našou prácou hrdinskou pretvoríme svet!“ (tamtiež) Takto explicitne zobrazená inkongruencia medzi fiktívnou „poéziou“, oficiálne proklamujúcou životný optimizmus v socializme, a reálnou „prózou“ všedného dňa, v ktorej sa ocitali občania novej spoločnosti, nám dáva už v jednej z počiatočných próz v tvorbe J. Blažkovej návod k „čítaniu“ deziluzívneho životného pocitu, zakódovaného do psychosféry jej literárnych postáv. Nie náhodou aj M. Válek (1959, s. 2 – 5) vo svojom referáte *Zobraziť život svojho ľudu* označil kapitolu, v ktorej sa venuje časopi-

seckej tvorbe J. Blažkovej, Karnevalom dezilúzií. O próze J. Blažkovej píše, že v nej ide vždy o náraz sna na skutočnosť, o dezilúziu, nie beznádejnú, ale múdru a trochu skeptickú (tamtiež, s. 4). Válkom identifikovaný „karneval dezilúzií“ v Blažkovej časopiseckej tvorbe z druhej polovice 50. rokov by sme mohli rozšíriť aj o ďalšie prózy, ktoré snímajú rôzne citové polohy v súkromno-subjektívnych vzťahových reláciách (prevažne partnerských), odrážajúcich stav nenaplnených očakávaní z manželského vzťahu (Čuš!), stroskotávanie pokusov odpútať sa od zmechanizovanej všednosti, poznačenej životným stereotypom a stagnáciou (Krysár), „precitnutie“ z racionálnej impregnácie pred emocionálnymi prejavmi (Není velké lásky), ale aj s prienikom do psychiky mladého človeka, konfrontovaného s nepochopením tak zo strany dospelých, ako i rovesníkov, s dôrazom na relativizovanie platnosti proklamovaných téz o bezproblémovosti dospievania (Krásna mladosť). Ani v prózach J. Blažkovej z tohto obdobia, ktoré prinášajú obraz rodinnej komunikácie medzi rodičmi a mladšími deťmi, nedochádza k očakávanému súzvuku vzájomnej spolupatričnosti a porozumenia, a to buď z dôvodov rodičovského (až akademicky neprirodzeného) výchovného odstupu, vzdialeného od skutočných záujmov ich dieťaťa (Duša dieťaťa), alebo pracovnej zaneprázdnenosti (Pôjdeme pekne spolu). Atmosféra všednosti žitého života, nenaplnených ideálov a vzájomného odcudzovania sa jednotlivých členov rodiny, ktorú indikuje aj v roku 1959 časopisecky publikovaná poviedka s príznačným názvom Rodina, zostane prítomná v rámci vzťahových interakcií v rodinnom prostredí aj v jej neskôr publikovaných spoločenských prózach zo 60. rokov (Jahniatko a grandí, Mój skvelý brat Robinzon).

Predchádzajúci pohľad na časopiseckú beletristickú tvorbu J. Blažkovej z druhej polovice 50. rokov s pokusom o analýzu niektorých próz poukazuje na relatívne pestrý tematický diapazón, bohatú škálu žánrových prozaických útvarov a ich modifikácií (poviedka, črta, fejtón, beletrizovaná reportáž, prózy s absurdno-tragikomickým a persiflážno-satirickým charakterom), ale aj na variabilitu v noeticko-axiologických a spoločenskokritických prístupoch k zobrazovaným javom, odkazujúcim k reáliám dobového života. Prevažuje v nich nekompromisne kritický postoj k akýmkoľvek deformitám ideologicko-politickej proveniencie, či už išlo o kádrovnicke praktiky (Ako to bolo s Ábelom), diktát naoktrojovaného optimizmu (Zlatý vek) alebo ideologické pokrytectvo a prospechárstvo (v niektorých rovinách v prózach Keby prišli, V Závrsí). Toto kritické gesto, ktoré je čitateľné v uvedených prózach, „verifikujú“ aj výpovede z autorkinho zápisníka z rozhrania rokov 1953 – 54. Niektoré z nich zverejnil M. Jurčo (2004, s. 6 – 17) vo svojom príspevku Naša zelená generácia. K zrodu prozaičky J. Blažkovej na vedeckej konferencii Literárne dielo Jaroslavy Blažkovej ako pokus o nahliadnutie do antropologického rozmeru autorky.

K signifikantným významovým prvkom, ktoré môžeme identifikovať už v Blažkovej prozaickej tvorbe z druhej polovice 50. rokov, patrí aj prítomnosť prevažne deziluzívneho životného pocitu, transformovaného do obrazov rodinného „spolužitia“ (Krysár, Rodina, Celkom krátka cesta), v persiflujúcej rovine aj ako výsmech hesiel petrifikujúcich eufóriu o „krásnej mladosti“ (Krásna mladosť) a v konfrontácii s oficiálne proklamovanými budovateľskými ideálmi aj ako indikátor nesúci na sebe znaky siahajúce hlbšie do spoločenskej reality (Tak málo poézie).

Popri satiricko-persiflážnych polohách autorkinej fejtonistickej tvorby s tematickým zameraním na pracovné prostredie (Ukašaná história, Haluška, Starosti riaditeľa Makomelu, Strašidlo, Janko pôjde na remeslo a či dosť bolo špásov, Ako je to s našim úžitkovým umením?) nájdeme v jej časopiseckej tvorbe z druhej polovice 50. rokov však aj prózy odrážajúce (v zhode s noetickým horizontom rozprávača) konanie a hodnotové stanoviská postáv, ktoré s exponovaným entuziazmom bojujú za kolektívne družstevné hospodárenie (V Závrší), sú zobrazené v heroických polohách afirmácie k existujúcemu spoločenskému zriadeniu (priamy rozprávač z prózy Keby prišli), či indikujú pozitívny vplyv socialistickej spoločnosti (vytvorenie optimálnych pracovných podmienok) na profilovaní ľudských kvalít človeka (Anjeli v modrých nohaviciach).

Je to obraz zložitejší a protirečivejší nielen smerom k dobovým hodnoteniam, ktoré k niektorým spoločensky kritickejšími prózami J. Blažkovej z druhej polovice 50. rokov pristupovali z apriórnych ideovo-spoločenských východísk, alebo ich interpretačne obchádzali, ale aj vo vzťahu k niektorým ponovembrovým prístupom, nereflektujúcim spoločensky konformnejšiu časť tvorby autorky z tohto obdobia. Vytvára tak mozaiku, ktorá sa dá čítať aj ako indikátor ambivalencie človeka, toho zobrazeného, ale i zobrazujúceho, a to v dobe, ktorá na tejto protirečivosti výrazným spôsobom participovala.

Literatúra

- BÍLIK, R.: Literárny život na Slovensku v r. 1956 – 1989. In *Slovenská literatúra*, 1994, roč. 41, č. 3, s. 176 – 190.
- BLAŽKOVÁ, J.: Keby prišli. In *Mladá tvorba*, 1956, roč. 1, č. 1, s. 10-12.
- BLAŽKOVÁ, J.: Tak málo poézie. In *Mladá tvorba*, 1957, roč. 2, č. 5, s. 141.
- BLAŽKOVÁ, J.: Zlatý vek. In *Roháč*, 1957, roč. 10, č. 40, s. 315.
- FÖLDVÁRI, K.: Pravda života je nedeliteľná. In *Mladá tvorba*, 1957, roč. 2, č. 4, s. 103 -104.
- JURČO, M.: Naša zelená generácia. K zrodu prozaičky J. Blažkovej. In *Bibiana*, 2004, roč. 11, č. 1, s. 6-17.

TRÁVNIČEK, B.: Sloboda umeleckej tvorby a pravda života. In *Smena*, 1957, roč. 11, č. 51, s. 4-5.

VÁLEK, M.: Zobraziť život svojho ľudu. In *Mladá tvorba*, 1959, roč. 4, č. 1, s. 2-5.

VANOVIČ, J. – BLAŽKOVÁ, J.: Na slovo s Jaroslavou Blažkovou. In *Slovenské pohľady*, 1966, roč. 82, č. 8, s. 42-43.

Miloš Ondráš
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Ústav filologických štúdií
Katedra slovenského jazyka a literatúry
Račianska 59, 813 34 Bratislava
ondras@fedu.uniba.sk